

tem aliquam inferre, quod leges Angliæ damnent eos qui talia agunt, tanquam perduelliones, traditores, aut hostes occultos regis vel Reipublicæ; non enim apud Deum, sed apud depravatam judicium hominum tales censi possunt. Conditores enim talium legum dignitatem Pontificis contrariam esse censent regie majestati, et ideo crimen læsæ majestatis appellant, obedientiam Pontificis profiteri, cum tamen negare Pontifici obedientiam erimen sit læsæ majestatis divinæ, quæ vices suas Pontifici in terris commisit, et ideo obedientia, quæ illi tribuitur, Deo tribuitur, et non potest esse contraria fidelitati justæ, et principibus temporalibus debitæ; cum Christus ipse docuerit, non repugnare, quæ sunt Cæsaris dare Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Hoc autem esse præcipuum institutum et artificium talium legum, intelligi facile potest ex his quæ refert Sander., de Tempore Elisabethæ, lib. 3, pag. 469, ubi de SS. Confessoribus ait: *Cum cæteras confictas criminationes in judicio facile depulissent, mox ipsorum secretiores cogitationes, et futura facta, quibusdam captiosis interrogationibus super Bulla declaratoria Pii V sit inquisitio; nimirum, si sententiam illam legitimam fuisse judicent? Si putent in Papa esse potestatem reges exauctorare, ac subditos ab ipsorum obedientia liberos reddere? quid sint facturi ipsi, aut aliis in conscientia præscribent, si bellum a quoquam inferatur propter religionem; ac hujus generis alia; in quibus si quid pro Pontificia potestate, vel prudentissima veterum moderatione dixissent, continuo læsæ majestatis, et non religionis rei decernebantur.* Et postea confessione cujusdam Joan. Nicolai, et variis ac illustribus exemplis idem late confirmat, ac tandem ex legibus in quodam regio edicto contentis id comprobat, præcipue usque ad pag. 484. Nos vero id ipsam convincere possumus ex regis Jacobi edicto pro suæ fidelitatis, vel potius abnegationis Pontificiæ potestatis juramento, facto ad proclamationem, seu ad petitionem Parlamenti, anno 7 regni ejus, cujus tenor, omisso præmio, est: *Per has præsentis stricte præcipimus et mandamus, ut domini, et ceteri nostri secretioris consilii Archiepiscopi, Episcopi, Præsides, et custodes pacis, etc., ad quos spectat hoc negotium, ut administrant hoc juramentum omnibus personis, et præcipue his quibus potest et debet administrari, juxta statutum factum in tertio anno nostri regni, et quod in recusantes advertant juxta leges nostras respectice. Et quamvis poterimus propter amorem erga omnes*

subditos nostros (quibus per providentiam Dei loco patris sumus) optare, ne ullus inveniretur infra terminos nostrorum dominiorum, qui illud recusaverit, nihilominus si quis cor suum ita abalienaverit a serenissimo principe suo, ut illud, vel illius ullam partem externæ potestati subjecerit, in derogationem nostræ coronæ et dignitatis, severitatem et justitiam nostrarum legum, tali debitam declarabimus; sicut e contra favor noster et benevolentia bene meritis subditis debetur.

17. *Nihilominus, quia alienatio hæc a nobis et nostra corona, est præparatio quædam ad ulteriorem et periculosiorem defectionem, et ideo tendit ad crimen læsæ majestatis, resolvimus reservare nobis et nostro usui totum ordinem, potestatem, et dispositionem circa hunc casum, sicut et pœnas ejusdem.* Ex quibus verbis satis constat, has pœnas revera non infligi, nisi propter confessionem primatus Pontificis, vel propter non abnegatam potestatem ejus, quæ manifeste est causa religionis; ut autem gloria Martyrum obscuretur, tegi causam veram sub ficto velamine erimius læsæ majestatis, pœnarum autem severitatem et injustitiam sub blandis verbis clementiæ et paternæ providentiæ occultari, in quo rex Angliæ antiquos imperatores, qui ab Ecclesia defecerunt, imitatur. Sic enim de Constantio refert Hilarius, libro contra illum, quod Catholicos persequeretur, partim blanditiis, partim terroribus et afflictionibus, sine invidia (inquit) gloriosarum mortium. Unde in hunc modum contra Constantium proclamat: *Contra Deum pugnas, contra Ecclesiam sævis, Sanctos persequeris, prædicatores Christi odisti, religionem tollis, tyrannus non jam humanorum, sed divinorum.* Et infra: *Subrepsit nomine blandiendi, occidit specie religionis, impietatem peragis, Christi fidem Christi mendax prædicator extinguis.*

18. Similiter Julianus Apostata, callide et artificiose (ut ait Nazianzenus, oratione tertia, alias prima, contra illum) bellum contra Christianos movit, tyrannidi clementiam tanquam hamo escam circumponens, ac vim persuasionem verborumque blanditiis illiniret. Et subdit Nazianzenus: *Etenim ut alia, ita eum quoque quo Martyres affici solent, honorem athletis invidabat. Ac proinde id molitur, ut ipse quidem et vim afferat, et interim asferre non videatur.* Quod late prosequitur. Et similia repetit orat. 4, quæ est 2 contra eundem. Oratione autem 32, postquam de Juliano sermonem fecit, de Valente subdit: *Secundus nihilo humanior illo fuit; imo eo*

etiam acerbior, quod Christi nomen ferens, pseudochristus erat, Christianisque probrum ac dedecus, quibus et facere impium, et pati inglorium erat; quod nec injuriam quidem accipere viderentur, nec illustre martyrii nomen cruciatibus accederet, verum hic quoque fucus veritati feret, ut qui tanquam Christiani patiebantur, tanquam impii cruciatu afficerentur. Nihil est ergo quod Catholici de istorum Sanctorum martyrio dubitent; nam juxta regulam Augustini¹, cum sint certi, eos in unitate Ecclesiæ pro eadem unitate et obedientia mortuos esse, dubitare non possunt quin sint tanquam Martyres coronati, et interfectores eorum tanquam persecutores martyrum esse judicandos. *Nemo igitur (ut Cyprianus dixit) infamet Martyrum dignitatem, nemo eorum glorias destruat et coronas. Manet incorruptæ fidei robor incolume, nec dicere aut facere aliquid contra Christum potest, cujus et spes, et virtus et gloria omnis in Christo est².*

19. *Qui varie pro Christi fide vexantur, martyrii gloria non carebunt.* — Addere tandem possumus ad fidelium consolationem, Catholicos diu pro fide vexatos, licet non sint violenter pro fide interfecti, si in ea tribulatione constanter usque ad mortem perseverent, sive in montibus et solitudinibus fugiendo errantes, sive in vinculis et carceribus afflicti, sive voluntariis vel coactis exiliis peregrinantes, sive speluncis et cavernis terræ delitescentes, sive aliis modis, et egestate multa incommoda patienter sustinentes, usque ad finem vitæ pervenerint, non fore privandos gloria vel mercede Martyrii. Cujus veritatis testis sufficiens mihi est Cyprianus, ep. 5, 6 ad Thibarit., quos ad martyrium exhortans, ait: *Si fugientem in solitudine ac montibus latro oppresserit, fera invaserit, fames, aut sitis, aut frigus afflixerit, vel per maria præcipiti navigatione properantem, tempestas ac procella submerserit, spectat militem suum Christus ubicumque pugnans, et persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmium reddit, quod daturum se in persecutione promisit. Nec minor est martyrii gloria non pulchre et inter multos periisse, cum pereundi testimonium Martyrii sui testis ille, qui probat Martyres et coronat.* Sicque dixit idem Cyprianus, ep. 18 ad Lucium Papam: *In confessoribus Christi dilata Martyria non meri-*

¹ Augustinus, de Unit. Eccles., l. 29.

² Cyprianus, lib. de Laps.

tum confessionis minuunt, sed magnalia divinæ protectionis ostendunt.

20. *Duplex modus prædictas afflictiones tolerandi.* — Hæc autem tolerantia afflictionum et pœnarum usque ad mortem duobus modis potest accidere: uno modo, cum tanta corporis violentia et invaletudine ex ipsis afflictionibus, vel earum occasione provenientibus, ut magna ex parte inde mors proveniat, aut nimium acceleretur, ut contingit in diuturno carcere, vel in exilio ad loca insalubria, in longa et periculosa navigatione, vel in tanta rerum penuria, ut gravibus et continuis incommoditatibus corpus extenuetur, donec extinguatur. Et in his casibus in omni proprietate et veritate martyrium consummatur, et ita solet Ecclesia eos, qui hoc modo pro Christo moriuntur, ut veros martyres colere, eorumque facta celebrare. Alio vero modo fieri potest ut, licet quis vincula, aut exilia, vel alias similes afflictiones usque ad mortem pro Christo sustineat, nihilominus afflictiones illæ non sint causa mortis, sed suo naturali cursu proveniat; et tunc, licet dubium inter Theologos sit an illud fidei testimonium usque ad talem mortem redditum, ad nomen et specialem martyrii aureolam obtinendam sufficiat, certum nihilominus est, copiosam martyrii gloriam et mercedem illi deesse non posse. Nam qui sic perseveravit, revera implevit conditionem a Christo postulatam: *Qui me confessus fuerit coram hominibus; unde Christum etiam ipsum promissionem suam implere necesse est, Confitebor et ego eum coram Patre meo.*

21. Et in his qui sic patiuntur, maxime locum habet quod Augustinus ait, ser. 46 de Temp.: *Non martyrium sola effusio sanguinis consummat, nec sola dat palmam exustio illa flammaram. Pervenitur non solum occasu, sed etiam contemptu carnis ad coronam.* Et serm. 232 de Temp.: *Quicumque pro veritate testimonium dederit, quidquid pro testimonio veritatis et justitiæ pertulerit, totum ei Dominus pro martyrio computabit, utique in ea confessione usque ad mortem perseverando.* Et sic etiam in his Confessoribus maxime completur, quod Sancti Patres sæpe dicunt, martyrium non deesse ubi voluntas non deest, sicut dixit Chrysostomus, Psalmo 95: *Martyrium non tantum eventu æstimatur, sed etiam proposito.* Et Cyprianus, epistol. 11: *Non contristetur aliquis ex vobis, quasi illis minor, qui ante vos tormenta perpassi, victo et calcato sæculo ad Dominum glorioso iti-*

nere venerunt. Dominus scrutator est renum, et cordis arcana perspicit, et intuetur occulta. Ad coronam Dei promerendam sufficit ipsius solum testimonium, qui iudicaturus est.

CAPUT XII.

AD EA, QUÆ CONTRA SECUNDUM BREVE PONTIFICIUM ET CONTRA CARDINALIS BELLARMINI EPISTOLAM REX OBJICIT, RESPONSIO.

1. *Regis in Cardinalis Bellarmini brevitate redargutio.*— Inter alia arrogantiae signa, quæ rex in Præfatione ex Apologia Bellarmini ejusque responsione enumerat ac reprehendit, unum est, quam in scribendo brevitate rex tenuerat, eandem ipsum Bellarminum in respondendo sequi voluisse, et addit: *Quo compendio in secundo Pontificis Brevis confutatio usus eram, eodem in me voluit uti, meoque exemplo sese pene intra unius paginae angustias coercere.* Ut ergo similem reprehensionem vitarem, omnemque umbram occasionis ejus effugerem, sicut in cæteris hactenus feci, in hoc ultimo puncto copiosam reprehensionem serenissimo regi dare desideravi. Nihil autem vel in ipso Brevis, quod nova defensione vel probatione indigeret, neque in oppugnatione regis, quod peculiare responsum postularet, inveni; ideoque satius duxi in eandem regis offensionem et reprehensionem incurrere, quam vel jam dicta repetere, vel superfluis verbis et otiosis cartas onerare. Ideoque breviter posterius decretum Pontificis, ejusque rationem explicabo; deinde nihil difficile contra illud a rege objici eadem brevitate ostendam; tandemque simili modo circa epistolæ Bellarmini confutationem discurrem.

2. *Proponuntur præcipuæ decisiones secundi Brevis Pauli V.*— Pontifex igitur in hoc posteriori Brevis nullum novum onus vel obligationem Catholicis Anglis imponit, sed prius Breve iterum confirmat, distinctiusque explicat in eo duo facta esse. Unum est, declarare non esse licitum in conscientia hoc juramentum fidelitatis præstare; aliud est, proprio etiam præcepto illud prohibere, ut omnis occasio tergiversandi vel dubitandi tolleretur. Insuper etiam declarat, prius Breve non solum motu proprio, et ex certa scientia, verum etiam post longam et gravem deliberationem de omnibus, quæ in juramento continentur, adhibitam, fuisse scriptum, ideoque omnino servandum esse, omni interpretatione secus sua-

dente rejecta. Ratio autem vel necessitas hujus novæ declarationis seu confirmationis fuit, quia, ut ipsemet Pontifex refert, nonnulli, vel subditi, vel seductores regis, rumorem in Anglia sparserant, Breve vel fictum esse, vel non legitime, et ex certa scientia, sed per surreptionem aliquam fuisse expeditum, quo prætextu aliqui, illo contempto, juramentum non recusabant. Quam fraudem et renitentiam versutiei adversarii humanæ salutis idem Pontifex benigne ac prudenter tribuit, ut infirmorum fidelium fragilitatem excuset.

3. *Objectiones cum rex non haberet contra secundum Breve, verborum exaggeratione utitur.*— Rex autem Angliæ cum nihil haberet quod contra verissimam Pontificis declarationem et necessariam prohibitionem objiceret, sive ab auctoritate, sive a ratione petita, in verborum exaggerationem prorumpit, verbaque ipsiusmet Pontificis, quæ proxime adduximus, arripit, et in ipsum convertit, dicens, nulla fraude ita potuisse dæmonem Catholicis Angliæ per mille annos nocere, sicut hujus Brevis expeditione Papa illis nocuit. Quia ex illo hoc magnum (scilicet) incommodum sequitur, quia multi etiam sacerdotes, qui juramentum admiserant, illud abjurare cogentur; atque ita fiet ut duo juramenta fidelitatis suo regi exhibita pejerent. Unum est illud quod omnes, qui sub regno nascuntur, tacite jurant, aliud hoc quod posterius admiserunt. *Unde sequitur* (inquit) *neminem posse in Anglia Romanam religionem profiteri, nec salutem animæ suæ curare, qui non fidelitatem suam erga principem cognitam et juratam exuerit et ejuraverit.* Nihilque aliud contra hoc posterius Breve objicit.

4. *A quo spiritu forma illa jurandi inventa fuerit.*— *Satisfit incommodo a rege illato.*— Non est autem difficile in præsentis puncto probare spiritus, et ostendere an institutio juramenti ejusque exactio potius quam ejusdem reprobatio et prohibitio ex spiritu Satanæ fuerit, nam ex fructibus seu effectibus eorum discerni possunt. Finis enim juramenti est, avertere fideles ab obedientia ecclesiastica sub colore obedientiæ civilis, eos inducendo ad abnegandam Pontificiam potestatem, sub prætextu jurandi regi fidelitatem. Unde fructus talis juramenti, si exhibeatur, erunt schismatis professio, confirmatio et augmentum, fidei abnegatio, et illius regni integra in spiritualibus ruina, et animarum perditio. Est ergo perspicuum, juramentum illud ab adversario humanæ salutis excogitatum esse, et in cordi-

bus Protestantium regi consulentium immisum; et ab eodem spiritu omnia verba, et media quibus tale juramentum defenditur, proficisci. E contrario vero reprobationem et prohibitionem ejusdem juramenti a contrario seu divino spiritu inspiratam esse, tum quia proprium opus spiritus Dei est dissolvere opera diaboli; tum etiam quia qui prohibitionem illam plena fide et constanti obedientia susceperint, et suis conscientiis consulunt, et schismati ac infidelitati cum spe magni fructus et mercedis resistent. Qui vero sive ex animi fragilitate, sive per errorem et deceptionem tale juramentum admiserunt (ut rex affirmat), lapsum et errorem suum per clamorem Pastoris agnoscentes, dissolvent colligatione impietatis, et iniquum juramentum abjurabunt. Hoc enim non solum inconveniens non est, ut idem rex infert, sed potius est ad salutem necessarium, et inter præcipuos effectus hujus Brevis computari debet.

5. Neque propterea sequitur altera pars quam rex involvit, quod, scilicet, abjuretur juramentum obedientiæ et fidelitatis ad regem, cum ipsi subditis congenitum. Sive enim per hoc juramentum intelligat obligationem illam, quæ veluti hæreditario jure pervenit ad omnes subditos, et ad eorum filios, ex fidelitate a suis parentibus et majoribus suis principibus jurata, sive etiam loquatur de expresso juramento licito et honesto a subditis facto de fidelitate politica regi debita, neutro modo sequitur abjurari naturale illud vinculum, seu juramentum obedientiæ civilis, ob retractationem juramenti a rege inventi, et ab aliquibus admissi. Quia in eo, ut ostendimus, non promittitur regi civilis obedientia justa et honesta, sed directe abnegatur Pontifici obedientia et potestas, et ideo quando retractatur, abjuratur abnegatio, ut sic dicam, ac proinde recognoscitur Pontificis potestas, et ad ejus obedientiam reditur. Regi autem solum negatur illa obedientia, quæ obedientiæ Pontificis ac Dei fuerit contraria, quod contra civilem, naturaliterque debitam non esse, sæpissime declaratum et probatum est.

6. *Satisfit ultimæ illationi regis.*— Unde ad ultimam regis illationem jam respondimus. Nam si rex loquatur de obedientia, quam ipse desiderat, quæ nullam supra ipsum vel directe in spiritualibus, vel indirecte in temporalibus recognoscat, optime infert neminem posse in Anglia Catholicam fidem tenere et servare, talem obedientiam regi jurando, vel tale juramentum, si illud aliquando præstitit, non re-

tractando. Neque rex in hoc dubitaret, si, ut tenetur, crederet, extra unam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam non posse esse salutem aut fidem; quia ubi non est unio cum capite, ibi est schisma et divisio ac separatio ab Ecclesia, ideoque fieri non potest ut qui juramentum illud admiserit, et in eo persistit, in statu salutis existat. At vero si de pura ac legitima obedientia civili rex loqueretur, nullius momenti esset illatio, quia hæc obedientia civilis cum Ecclesiastica non pugnat, et in aliis regnis Catholicis servant subditi Romanam religionem, et consulunt salutem suam, et nihilominus non exuunt nec abjurant fidelitatem regi suo debitam, imo illam ampliori fide, et cum majori regum pace ac securitate observant.

7. *Regis objectiones contra epistolam Bellarmini confutantur.*— *Prima.*— *Secunda.*— Post impugnata Pontificia decreta invehitur rex in epistolam Cardinalis Bellarmini, cui quoad hanc partem respondere non duxi operæ pretium, tum quia Cardinalis doctissimus solita eruditione id egit plenissime; tum etiam quia fere nihil ad causam pertinens attingit, cui in superioribus satisfactum non sit. Quod ut omnibus sit evidens, sigillatim et per partes id brevissime declarabo. Primum enim Bellarmino tribuit, quod juramentum fidelitatis cum juramento primatus confuderit. Sed objectionem hanc Cardinalis ipse satis confutat. Et ideo nos in principio hujus libri utriusque juramenti formulam proposuimus, ut nullus tergiversationis aut ambiguitatis locus relinqueretur. Deinde, in versic. *Atque ut justitiam,* etc., quatuordecim assertiones proponit, quas omnes, vel saltem aliquas ex impugnatione juramenti sequi affirmat. Sed de illis c. 6 satis dictum est.

8. *Tertia.*— *Quarta.*— *Quinta.*— *Falso imponuntur regum cedes Romanis Pontificibus.*— Tertio, in § *Atque ut clarius,* transitum facit rex ad persuadendam justitiam juramenti fidelitatis Conciliorum auctoritate. Sed, ut notavi c. 2 hujus libri, illa Concilia de juramento longe diverso loquuntur. Unde non immerito possumus nos in regem retorquere errorem, quem ipse in principio hujus impugnationis Bellarmino tribuit, nimirum, quod ad confirmandum juramentum a quæstione prorsus alienum probationes non necessarias congerat, ut dicto loco latius declaravi. Quarto, in § *Nunc vero,* quod pag. 65 habetur, per multas paginas digreditur, verbis injuriosis, seu conviciis et contumeliis Bellarminum